Nacionalismus a politicky nestabilní oblasti Evropy

Národ

Společenství lidí se shodnými objektivními a subjektivními atributy, díky nimž probíhá identifikace

***Gellner**: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když sdílejí stejnou kulturu“ (soubor myšlenek, znaků, způsobu chování a dorozumívání)* – **kulturní přístup**

„Dva lidé patří ke stejnému národu, když uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu“ - **voluntaristický přístup**

- jazykové národy
- územní (teritoriální) národy (Švýcarsko, S. a J. Amerika)

-**primordialistický přístup** – národy jsou věčnou entitou, národní identitu má člověk vrozenou a je neměnná

-**modernistický přístup** – národy jsou konstruktem moderní doby, vznikly jako politický projekt z toho, „co je dáno a co vymyslíme“ (Thiess); národní identita je proměnná a volitelná

Nacionalismus a jeho typy

Politická ideologie, přesvědčení a víra jedinců v exkluzivitu národa

- ***politický princip tvrdící, že politická a národní jednotka musí být shodné*** (Gellner)

- v jednom státě žije více národů
- jeden národ je rozdělen do více států
- národ nemá vlastní stát

Občanský (západní) nacionalismus: pokud člověk přijme obecně sdílené hodnoty, tak se může stát členem národní skupiny, inkluzivní (francouzský, anglický nacionalismus)

Etnický (východní) nacionalismus: národní identita je vrozená a neměnná, exkluzivní (primordiální přístup – východoevropský a balkánský nacionalismus

Cíle nacionalismu

Etnopolitická mobilizace – proces využívání národnostní myšlenky pro realizaci politických projektů

- vnitřní kolonizace/internal colonization (Hechter)
- mezietnická soutěž/interethnic competition (Nielsen)

Separatismus - národ nemá vlastní stát, ale usiluje o něj - Vlámsko, Baskicko, Skotsko, Katalánsko, Kurdové (v Turecku, Íránu, Iráku, Sýrii)

Iredentismus - národ má vlastní stát, ale zároveň je národ rozdělen do více států, přání připojit se k jinému státu - maďarské menšiny, Rusové na Krymu a východní Ukrajině, historicky Němci v Sudetech, Severní Irsko

Mechanismy etnických konfliktů

Faktory intenzity etnopolitické mobilizace:

- *proces společenské modernizace, která vede ke strukturálním změnámve společnosti* (*Deutsch*)

(a) etnická a kulturní odlišnost

(b) mezietnická historická traumata

(c) existence klientelismu a nepotismu

Katalytické mechanismy:

(i) demografický vývoj

(ii) sociální změny a mobilita

(iii) jazyková a kulturní politika

(iv) politická centralizace a politický režim

Baskicko (Euskadi)

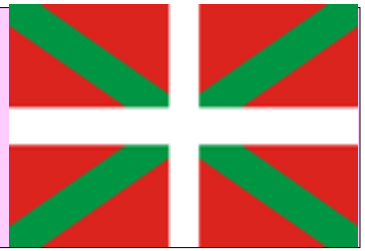

- Autonomní region Španělského království (od 1979), hlavní město Vitoria, další města Bilbao, San Sebastian
- Pouze část oblasti obývané Basky (dále sousední Navarra a oblasti jižní Francie)
- 2,1 mil. obyvatel (5 % státu)
- Ekonomicky nejvyspělejší region (o 1/3 vyšší HDP na os. než průměr Španělska, o 40 % vyšší než průměr EU)

Baskové

- Kulturně (jazykově) odlišný ne-indoevropský národ
- Baskicky hovoří asi 1/3 Basků
- Celkově odhadem 15-18 mil. členů (nadhodnoceno) – nejvíce Španělsko, Argentina, Mexiko, Chile
- Mezi potomky patří např. Ignác z Loyoly, Che Guevarra, Ravel, Evita, Manu Chao

ETA (Euskadi ta Askatasuna – Baskicko a svoboda)

- teroristická organizace bojující za úplnou politickou nezávislost Baskicka
- prapočátky od 50.let 20.stol. za éry diktátora Franca
- zaměřena hlavně na španělské politiky, úředníky, soudce, policisty, vojáky, novináře
- cílí také na ekonomickou infrastrukturu – železnice, dálnice, turistické resorty, obchodní domy
- zdroj příjmů – výpalné, únosy

Fakta o ozbrojeném baskickém separatismu

- Celkově se odhaduje 830 obětí (třetina civilních)
- Atentáty v Baskicku, po celém Španělsku (poslední spektakulární akt na Madridském letišti v roce 2006) i ve Francii
- Přes vyhlašovaná příměří a značné personální ztráty (původní vedení ETA sedí ve vězení) se násilí odehrává dodnes (byť v mírnější formě)
- ETA přichází o členy (štěpení) i obecnou podporu (dnes ji plně podporuje asi 1 % Basků)
- Umírnění nacionalisté (strana Baskická národní strana, dříve Batasuna, politické křídlo ETA) se podílí na regionální vládě

Katalánsko

- ✓ Autonomní společenství v rámci Španělského království
- ✓ 7,5 mil. obyvatel, hlavní město **Barcelona**
- ✓ Ekonomicky nejvýkonnější region Španělska (auta, loděnice, farmaceutika, cestovní ruch), ale nejvyšší zadluženost
- ✓ **Oficiální jazyky** – španělština (46 %) a katalánština (36 %)

Katalánský separatismus

- ✓ Dlouhodobá rivalita s Kastilií – nejhorší období během **Francovy diktatury** (1939 – 1975)
- ✓ Snaha o větší autonomii (fiskální) → politickou nezávislost
- ✓ Politické strany pro nezávislost: **Konvergence a jednota** (CiO) a **Republikánská levice Katalánska** (ERC) – ve volbách 2015 47 % hlasů (vládnoucí koalice, premiér Arthur Mas) → nezávislost v roce 2017

Severní Irsko (Ulster)

- Součást Spojeného království, severní část ostrova Irsko
- 1,7 mil. obyvatel (30 % ostrova), hlavní město Belfast
- Obyvatelé – Irové – 53 % protestanté, 44 % katolíci
- Sousední Irská republika získala nezávislost v roce 1921, 6 hrabství Ulsteru zůstalo pod Britskou korunou
- Katolíci žádají připojení k Irsku, protestanti setrvání status quo

Strany konfliktu

Protestanté/unionisté/loajalisté

- UDA – ulsterská asociace obrany
- UVF – ulsterské dobrovolné síly
- LVF – loajalistické dobrovolné síly

Katolíci/republikáni/nacionalisté

- IRA – irská republikánská armáda (pravá IRA)
- INLA – irská národně-osvobozenecká armáda

- Britská armáda, MI5, Irská armáda

Politické strany

Protestantské

DUP – Demokratická unionistická strana (Ian Paisley)

UUP – Ulsterská unionistická strana

Katolické

Sinn Fein – My sami (Gerry Adams)

Fakta o konfliktu (The Troubles)

- 1969-2010, 3500 obětí
- Bloody Sunday – 30.1.1972 – Britská armáda zastřelila 27 lidí během pochodu za lidská práva v Derry
- Bloody Friday – 21.6.1972 – série explozí nachystaných organizací IRA
- **Good Friday Agreement** – 10.4.1998, mírová dohoda, ustanovení Severoirského parlamentu, odzbrojení paramilitárních skupin, celkové zklidnění situace
- Poslední incident 4.10.2010

Společenské aspekty konfliktu

- Irsko-britská + katolicko-protestantská rivalita
- **Ekonomické aspekty** („prosperita tlumí vášně“)

  – Irsko dříve zaostalé, za posledních 20 let nejrychlejší ekonomika EU – 5% růst HDP ročně (Keltský tygr); vážné problémy z finanční krize 2008

  - Severní Irsko více industrializované, dnes strukturální problémy

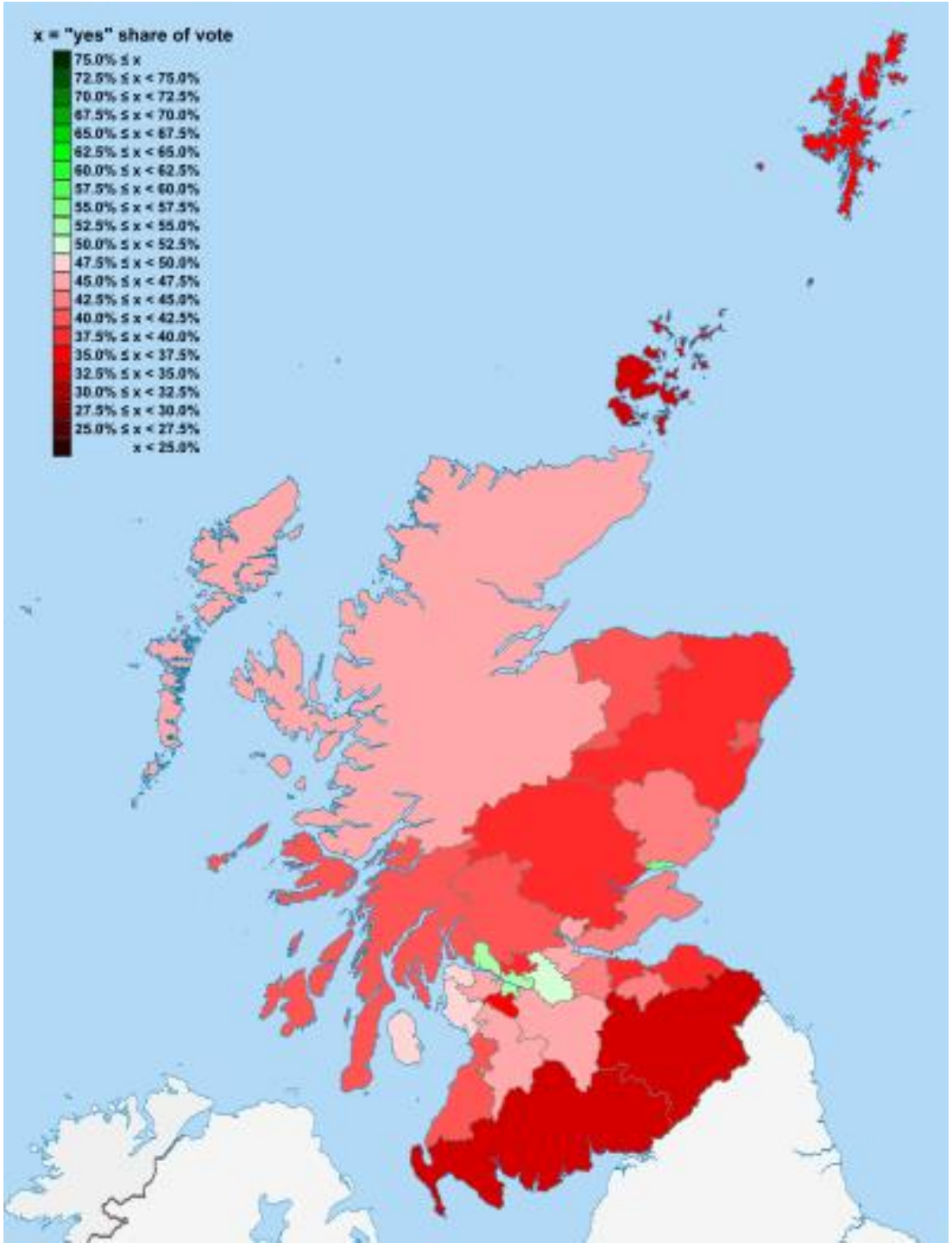

Skotsko referendum o nezávislosti 2014

Belgie

- **Konstituční monarchie**, král Albert II.
- Vznik 1830 odtržením od Nizozemska (katolicismus)
- Od roku 1993 **federace** – tři jazyky, tři regiony (v zemi funguje 6 vlád a 6 parlamentů: federální, vlámské, valonské, Brusel, francouzského a německého společenství!)
- Populace – 10,8 mil., většina katolíků

frankofonní **Valoni** (60 %) germánští **Vlámové** (40 %)

Jazykové a regionální členění

Regionální rozdíly

Valonsko	**Vlámsko**
Namur, další centra Lutych, Charleroi	Brusel, další centra Antverpy, Bruggy
Ranná industrializace, těžký průmysl, dnes ekonomické potíže (nezaměstnanost)	Rozvinutý terciér, tradiční centra obchodu (Antverpy), hitech odvětví; dnes 2/3 HDP Belgie

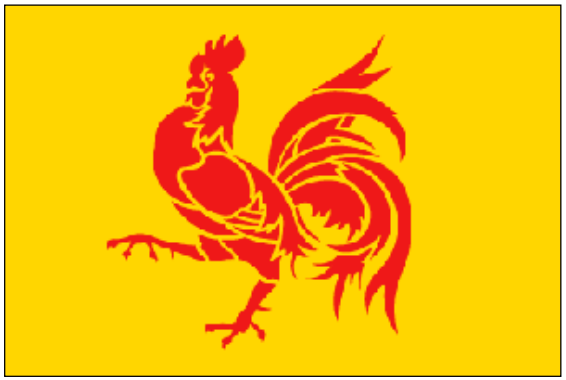

Politické problémy

Sílící vlámský nacionalismus – hlavní požadavek: rozdělení Belgie dle „Československého modelu“

Politické strany dle etnického klíče (i Zelení) →

permanentní politická krize (nefunkční vlády, jejich časté střídání)

Vlámské strany (počet křesel)

Vlámská aliance (27)

Vlámští křesť. dem. (17)

Vlámští liber. a demokr.(13)

Vlámský zájem (12)

Valonské strany (počet křesel)

Socialisté (26)

Reformní hnutí (18)

Humanist.demokrat.strana (9)

Ecolo (8)

„Brzdy“ separatismu

- Autorita panovníka a královské rodiny
- Region Brusel – frankofonní město uvnitř vlámského území
- Brusel – hlavní město EU, sídlo mezinárodních institucí
- Multietnický charakter země (8 % populace imigranti)

Maďarský nacionalismus

- Výrazné etnické rozptýlení národa – politické hranice neodpovídají etnickým → nacionalismus
- Politické rozhodnutí evropských mocností po 1.SV (trest za R-U) – Trianonská dohoda (1920)
- Žitný ostrov (ČSR/Slovensko), Sedmihradsko (Rumunsko), Podkarpatsko (ČSR/SSSR/ Ukrajina), Vojvodina (Srbsko)
- Revizionismus během 2.SV – prohitlerovský „Horthyovský“ režim

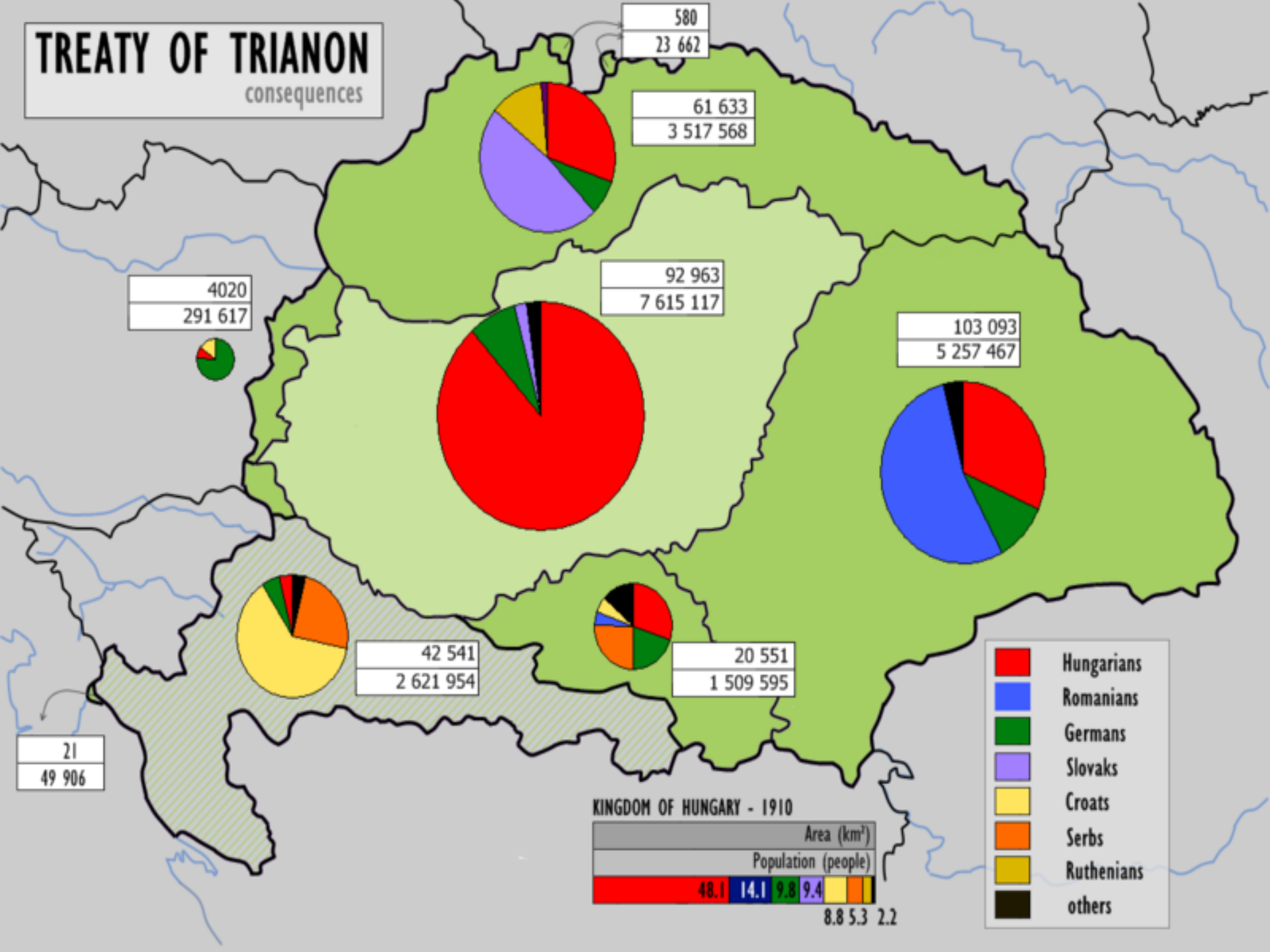
TREATY OF TRIANON
consequences
580
23 662
61 633
3 517 568
92 963
7 615 117
4020
291 617
103 093
5 257 467
42 541
2 621 954
20 551
1 509 595
21
49 906
KINGDOM OF HUNGARY - 1910
Area (km²)
Population (people)
48.1
14.1
9.8
9.4
8.8
5.3
2.2
Hungarians
Romanians
Germans
Slovaks
Croats
Serbs
Ruthenians
others

Ukraine
0.3% Hungarian
Slovakia
10.7% Hungarian
Austria
Hungary
92.3% Hungarian
Csángós
Székelys
Székelys
Romania
6.6% Hungarian
Slovenia
Croatia
less than 1% Hungarian
Serbia
3.5% Hungarian

Politické aspekty nacionalismu

- Otázka diaspory ovlivňuje domácí i zahraniční politiku Maďarska i po 90 letech!
- Silná pozice pravicového populismu (*Fidezs* Viktora Orbana) i extrémně pravicových stran (*Jobbik* s cílem obnovy „Velkého Maďarska“)
- Zahraniční národnostní politika – kulturní požadavky, autonomie, udělování maďarského občanství
- Limity – demografický vývoj – dlouhodobě nízká porodnost ⟶ přirozený úbytek, asimilace diaspory do většinové společnosti

Pozice Maďarů v diaspoře

Slovensko (Žitný ostrov)

- Bez autonomie, situaci vyhrocují slovenští nacionalisté (HZDS – Mečiar, SNS – Slota)
- Účast na vládě (1998/06, 2010-) – Strana maďarské koalice (Bugár)
- Vlastní univerzita – Komárno/Komarom

Rumunsko (Sedmihradsko)

- Bez autonomie, silné protimaďarské nálady v etnicky smíšených regionech (majoritu tvoří v judetulu Harghita)
- Účast na vládě (2008-) – Demokratický svaz Maďarů
- Maďaři začali demokratickou revoluci v Rumunsku v prosinci 1989 (Temesvár/Timișoara)

Slovenští Maďaři

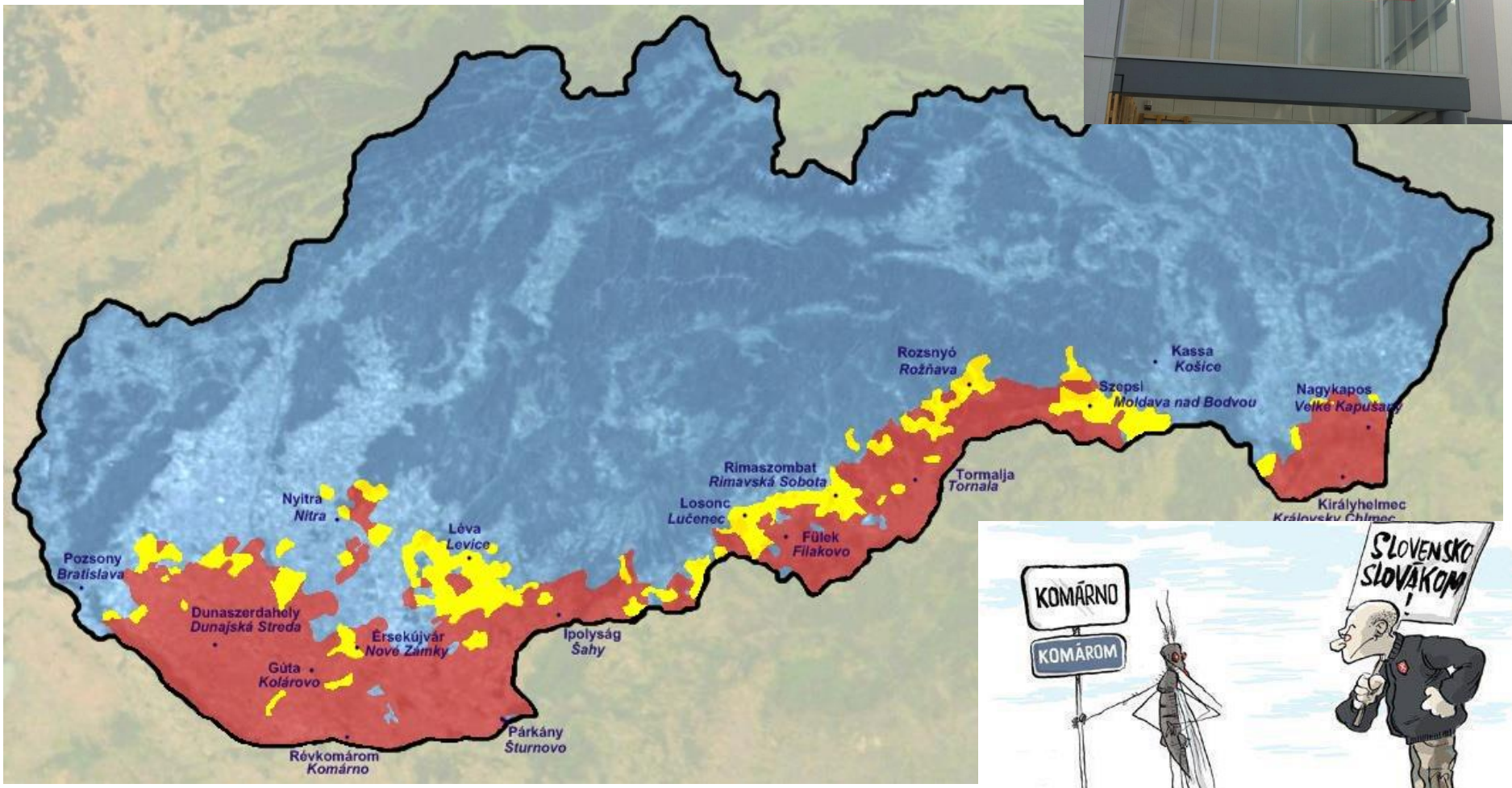

Maďari môžu v príhodnej chvíli vojensky napadnúť Slovensko a odtrhnúť aspoň južné územia. Veď už nacvičujú prechod cez rieky.

Ukrajinští nacionalisté vyhrožují Maďarům na Podkarpatsku

Slováci a Maďaři se usmířili. Ale zřejmě jen do voleb

Na Slovensku přibývá útoků proti Maďarům

Maďaři myslí na autonomii v Rumunsku, Srbsku a na Slovensku

<u>Srbsko</u> (Vojvodina)

- Autonomní provincie, pravomoci dosud nevyřešeny (čeká se na schválení nové ústavy)
- Nejvyspělejší část Srbska
- Velká emigrace během „jugoslávských válek“
- Časté vandalské útoky proti maďarským cílům (instituce, památky i lidé)

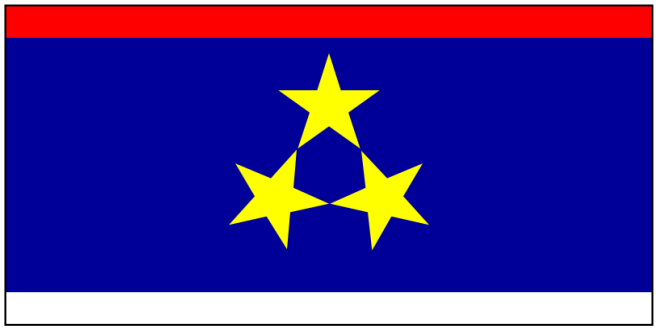

<u>Ukrajina</u> (Zakarpatská oblast) – cca 150 000

- bez autonomie
- v souvislosti s konfliktem na Ukrajině snaha o autonomii, případně odtržení a připojení k Maďarsku (nereálné)

V. Orbán (květen 2014): "Maďaři v Karpatské kotlině mají nárok na dvojí občanství, mají nárok na kolektivní práva i na autonomii.„

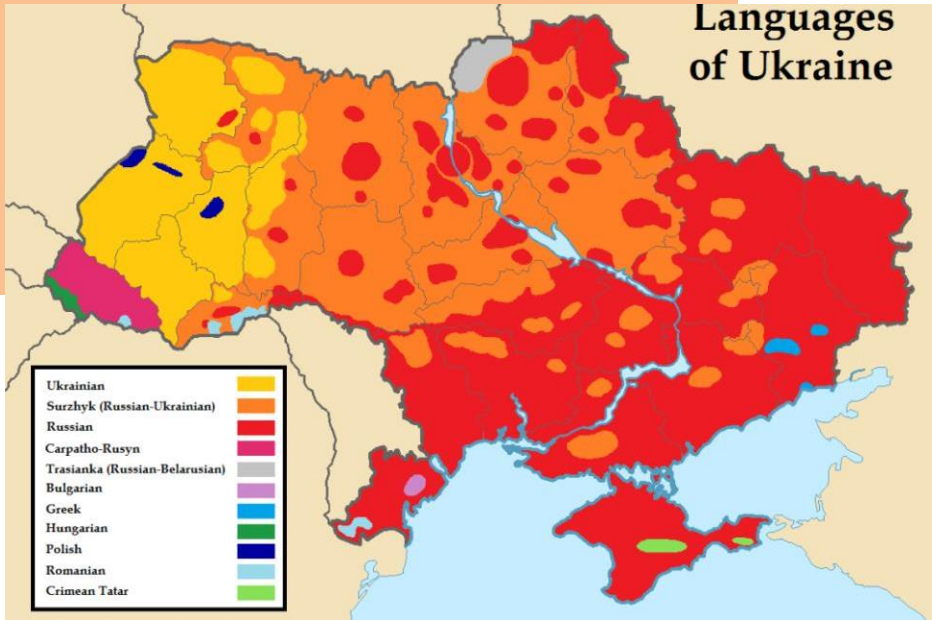

Kypr

- Bývalá turecká, později britská kolonie, nezávislý od roku 1960 (kromě území britských vojenských základen – Sovereign Base Areas)
- Počet obyvatel 1 mil. (2006) → Řekové (70 %)
  → Turci (24 %)
- 1963 – první etnické nepokoje, 1964 – rozmístění mírových sborů OSN → fyzická separace obou komunit

Konflikt a jeho důsledky

- Červenec 1974 – vojenský převrat a proklamace připojení k Řecku ⟶

  invaze turecké armády (na základě „garanční smlouvy“) a obsazení turecké části ostrova

  ⟶ vyhnání řecké a turecké populace z nepřátelských území (celkem 40 % obyvatel)

  ⟶ etnická homogenizace

  Počet obětí: 6 tisíc Řeků (1600 pohřešovaných), několik set Turků

Rozmístění populace před konfliktem

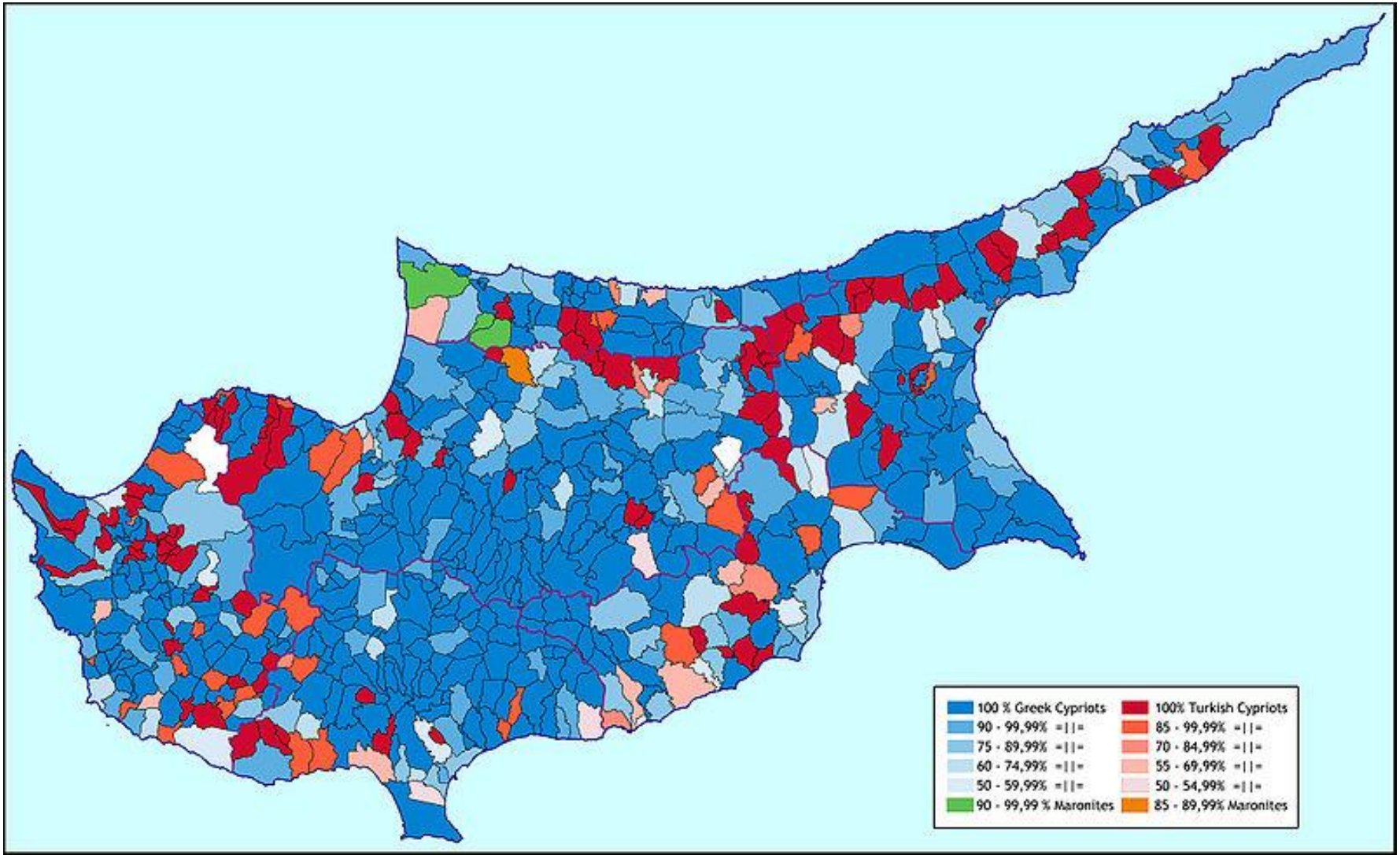

Rozdělení ostrova

Řecká část (**Kyperská republika**) – 2/3 ostrova

- ekonomicky vyspělý stát (PPP 25 000 USD/os.), člen EU, ekonomika založena na cestovním ruchu

Turecká část (**Severokyperská turecká republika**)

- de iure neexistuje, de facto samosprávný protektorát Turecka (státní subvence), mezinárodní izolace (oficiální přístup pouze z Turecka), příliv Turků z pevniny

Nárazníková zóna OSN – 180 km dlouhá Atilova či Zelená linie, pro civilisty nepřístupná, nášlapné miny, rozděluje hlavní město Nikósia/Lefkosia/Lefkoşa

Rozdělení Kypru

Mírové řešení konfliktu

Annanův plán (2002) – konfederativní uspořádání – několik společných orgánů s omezenou pravomocí;

- návrat uprchlíků – 20 % řeckých během 25 let, Turci bez omezení do limitu 45 000

- zvětšení Řeky kontrolovaného území

- účast řeckých a tureckých ozbrojených sil jako garantů míru

Současný stav

- V referendu (duben 2004) byl plán sjednocení ostrova Řeky odmítnut (76 %), Turky schválen (65 %) – hlavní problém jsou řečtí uprchlíci a turečtí přistěhovalci (dnes tvoří většinu turecko-kyperské populace)
- Jednání bez zjevného pokroku pokračují (otázkou je i např. turecké členství v EU)